

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 1997-1998

4 februari 1998

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN,
STADSVERNIEUWING EN HUISVESTING

Interpellatie van de heer John Taylor tot de heer Leo Peeters, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Stedelijk Beleid en Huisvesting, over de organisatie van gemeentelijke volksraadplegingen
Met redenen omklede moties

Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Stadsvernieuwing en Huisvesting

Woensdag 4 februari 1998

VOORZITTER : De heer Georges Cardoen

– *De interpellatie wordt gehouden om 10.20 uur.*

Interpellatie van de heer John Taylor tot de heer Leo Peeters, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Stedelijk Beleid en Huisvesting, over de organisatie van gemeentelijke volksraadplegingen

De voorzitter : Aan de orde is de interpellatie van de heer Taylor tot de heer Peeters, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Stedelijk Beleid en Huisvesting, over de organisatie van gemeentelijke volksraadplegingen.

De heer Taylor heeft het woord.

De heer John Taylor : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, ik zou graag met u van gedachten wisselen over dit democratische instrument. De jongste maanden is de volksraadpleging in een stroomversnelling terechtgekomen. Tot nu toe was een referendum een zeldzame gebeurtenis, maar het voorbije jaar werden enkele volksraadplegingen georganiseerd, de ene met, de andere zonder succes.

Het referendum van Gent was het meest in het oog springende. Als gevolg daarvan leeft ook in andere gemeenten de vraag over het gebruik van de volksraadpleging. De jongste weken overwegen enkele Vlaamse gemeenten of ze een volksraadpleging moeten of willen organiseren. Het komt de federale overheid toe hiervoor een wettelijk kader te scheppen. Als instrument is het echter een gemeentelijke aangelegenheid en de Vlaamse overheid draagt daarin verantwoordelijkheid als voogdijoverheid. We moeten het referendum evalueren. Ik was blij met de reactie van de minister en met de initiatieven die hij overweegt.

Het invoeren van de volksraadpleging had ongetwijfeld de bedoeling de kloof tussen burger en politiek enigszins te dichten. Ik wil geen pleidooi houden voor of tegen de volksraadpleging, het instrument is er. We moeten trachten het zo goed mogelijk te gebruiken en ervoor zorgen dat eventuele risico's worden weggewerkt. De positieve factoren moeten we bevorderen en uitbuiten.

Het uitgebreide debat in heel Vlaanderen naar aanleiding van de Gentse volksraadpleging wijst erop dat we dit moeten aangrijpen als een leerschool, een ervaringsmoment. Dat debat is mijns inziens een zeer positief gevolg. Het referendum in Gent ging over de aanleg van een parking, maar natuurlijk was er veel meer aan de hand. Het ging net zo goed over het Gentse mobiliteitsplan en zelfs over het bestuur in zijn geheel. Waarom komen de mensen stemmen ? Omwille van die specifieke zaak, omwille van de ruimere context – de mobiliteit – of om hun vertrouwen of wantrouwen in het beleid te uiten ?

Een gemeentebestuur mag tijdens zijn zesjarige zittingsperiode maximaal drie referenda organiseren. Bij die drie momenten kan de hele bevolking een signaal geven aan het bestuur. De verschillende bevolkingsgroepen zullen anders reageren en op een andere manier deelnemen aan het debat. Een ander niet onbelangrijk element wordt gevormd door de deelgemeenten. Ook zij kunnen allemaal verschillend reageren.

Het zou interessant zijn om te weten wie er aan een volksraadpleging deelneemt. Ik wil me niet alleen op Gent focussen, maar heb wel vernomen dat de opkomst in de zogenaamd betere buurten hoger was. De kansarme wijken zouden minder hebben deelgenomen. Misschien werden ze minder gesensibiliseerd. In het licht van de kloof tussen politiek en burger is dit zeker geen goede zaak. Bij een volksraadpleging geldt in ieder geval geen

Taylor

stemplicht. Of dat een goede zaak is, moeten we nog uitmaken. Het is een principiële punt.

Er zijn twee drempels die het organiseren van een referendum minder gemakkelijk maken. Vooreerst heeft men 10 procent van de handtekeningen van de stemgerechtigden nodig. Vervolgens moet de gemeenteraad beslissen of er al dan niet rekening zal worden gehouden met de uitslag van het referendum. Deze drempels bepalen de besluitvorming sterk.

De gecompliceerde taak van de formulering van de vraag is weggelegd voor het gemeentebestuur. In Gent heeft men de vraag over de parking eigenlijk omgedraaid. Dit oefent een invloed uit op de interpretatie van de vraag, de participatiegraad en uiteraard de stemresultaten. Eenvoudige mensen zullen zo een formulering anders interpreteren dan intellectuelen of geëngageerde mensen.

We spreken dikwijls over de individualisering van de maatschappij en hoe we dat fenomeen moeten tegengaan. Een referendum is meestal een individuele beslissing. Het gaat dus om een zeer individuele daad die geen rekening houdt met het geheel. De band met de rest van het beleid komt niet aan bod, laat staan dat men aan de toekomst denkt. Wanneer de burger zich over een dergelijk item uitsprekt, denkt hij in de eerste plaats aan zijn eigen belangen van vandaag. De betekenis voor de volgende generatie wordt niet verwerkt in de formulering.

Een ander element dat we niet uit het oog mogen verliezen, is de ontgoocheling wanneer er achteraf geen rekening wordt gehouden met de stemuitslag. De verdedigers van het instrument hebben steeds beweerd dat dit een verfijning van de democratie moet inhouden. Met welke kater blijft de bevolking echter zitten, als het bestuur de uitslag naast zich neerlegt? En dan zwijg ik nog over de mogelijke polarisatie.

Een referendum wordt steeds georganiseerd omwille van een probleem. Wordt er dan daadwerkelijk een oplossing geboden? Moet de politieke wereld zich daar niet op toeleunen? De grote verdedigers van het referendum – ik heb het over politici – blijven niet altijd een voorstander als de zaak concreet wordt. In Gent bijvoorbeeld zijn de oorspronkelijke verdedigers van het onderwerp van het referendum uiteindelijk de afremmers geworden. Dat houdt gevaren in voor de geloofwaardigheid van de politiek.

Ik wil het hier niet in de eerste plaats hebben over het instrument op zich, maar wel over alle facetten die wegen op de besluitvorming, omdat die belangrijk zijn voor de mening van de bevolking over de politiek. Het is dan ook positief dat we nadenken over de rol van het gemeentebestuur bij een referendum. In Gent was het college niet zo opgetogen over het referendum. Men heeft er echter wel alles aan gedaan om de organisatie goed te laten verlopen. Dat is erg positief. Toch moeten we erover nadenken hoe een gemeente met een referendum kan en moet omgaan. Een gemeentebestuur kan dit instrument gebruiken, maar ook misbruiken als het zelf niet tot een besluit kan komen. De oppositie kan het ook gebruiken als ze onvoldoende gehoor vindt bij de meerderheid en het dan aanwenden om haar eigen standpunt te versterken. Een volksraadpleging is mijns inziens echter in de eerste plaats een zaak van de burger en niet van het bestuur. Welke rol mag de gemeente dus spelen en welke niet?

Ik denk bijvoorbeeld ook aan de financiering van de publiciteit rond een referendum en aan de vraag hoe het maatschappelijk debat wordt georganiseerd. Moet het gemeentebestuur meespelen in het debat? Zo niet, wie dan wel? Ik denk dat daar een belangrijke rol is weggelegd voor de adviesraden. Ook voor het verenigingsleven zie ik zo een rol. Verenigingen zijn een belangrijke motor in de maatschappij. In kleine gemeenten zijn ze vaak de slagader van de gemeenschap. In een grote stad kan, door het verenigingsleven een nieuw elan te geven, een positieve aanpak van de stedelijke problematiek totstandkomen. In Gent is dat ook gebeurd.

Wat is de rol van de politieke partijen? Zouden die op zo een moment niet beter een stap terugzetten? Verder vraag ik me af welke rol de pers in een referendum moet spelen. Ook de financiering is uiteraard belangrijk. En wat mag de Vlaamse overheid doen? De minister is van plan om in februari een adviescommissie op te richten. Daarin zullen wetenschappers en ambtenaren zetelen, geloof ik. Ik ben blij met zo een initiatief. Die commissie moet de referenda opvolgen en eventueel voorstellen doen om ze te sturen. Het is belangrijk dat een referendum goed wordt georganiseerd, opdat de oorspronkelijke doelstellingen ervan worden bereikt.

Ik stel me ook vragen over wie er mag komen stemmen. Bij de volksraadpleging in Gent waren de bewoners van de stad en de deelgemeenten betrokken. Heeft het altijd zin dat de hele bevolking participeert? Als er zich probleem in één

Taylor

deelgemeente voordoet, heeft het dan zin om de andere deelgemeenten ook te laten stemmen? Landelijke deelgemeenten bijvoorbeeld hebben heel andere behoeftes inzake het beleid. Als alle deelgemeenten moeten deelnemen, bestaat het gevaar dan niet dat men een vertekende uitslag krijgt? Is het niet meer opportuun om zich te richten naar een bepaalde doelgroep? Het referendum kan ook een middel zijn om vreemdelingen een kans te geven. Als ze mogen deelnemen aan een stemming over plaatselijke materies, kan dat misschien zelfs een eerste stap zijn om migranten stemrecht te geven.

Ik herhaal dat het voor mij erg belangrijk is een antwoord te krijgen op de vraag wat de rol van de gemeenten is. Wat kunnen ze doen om een optimaal kader te scheppen opdat een referendum de kloof tussen overheid en bevolking kan helpen dichten en opdat het vertrouwen in de politiek wordt verstevigd? Mensen reageren vaak sentimenteel op een referendum. Dat kan ervoor zorgen dat ze achteraf met een kater blijven zitten en dat ze nog minder vertrouwen in de politiek hebben. De plaatselijke en Vlaamse overheid hebben een zeer grote verantwoordelijkheid om referenda te kanaliseren. We moeten dit instrument aanwenden om de democratie te verbeteren en om de betrokkenheid van de bevolking bij het bestuur van een gemeente te verhogen.

Ik heb in mijn interpellatieverzoek aan de minister enkele vragen geformuleerd. Ik denk dat het niet nodig is die te herhalen.

De voorzitter : De heer Demeulenaere heeft het woord.

De heer Julien Demeulenaere : Ik wil een paar vragen stellen inzake het bindend maken van referenda. Is de minister er voorstander van om daar snel werk van te maken? Vindt de minister niet dat de quarantaineperiode van 16 maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen van overdreven voorzichtigheid getuigt? Heeft de evaluatie van de reeds genomen initiatieven aanleiding gegeven tot voorstellen ter verbetering van de procedure van de wetgeving?

De voorzitter : De heer Van Vaerenbergh heeft het woord.

De heer Etienne Van Vaerenbergh : Ik wil graag twee elementen naar voren te brengen. Het is belangrijk dat burgers zich rechtstreeks kunnen

uitspreken over bepaalde thema's voor zover het vertegenwoordigd orgaan daar al geen beslissing over heeft getroffen in een korte tijdsspanne voordien.

Als de volksraadpleging plaatsgrijpt, dan moet ze ook een decisief karakter krijgen. Het is onheus mensen aan te spreken en hen op te roepen om hun mening te uiten, maar hen niet de zekerheid te geven dat hun mening telt. Dit leidt immers tot frustratie. Het decisieve aspect zal dan ook het belangrijkste thema zijn voor de referenda van de toekomst. Op welke wijze een en ander moet gebeuren is een andere zaak, maar in het belang van de democratie moeten we ons bezinnen over het bindend karakter van de referenda.

De voorzitter : Mevrouw Dua heeft het woord.

Mevrouw Vera Dua : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, ik wil me aansluiten bij het betoog van de heer Taylor. Ik wil benadrukken dat het referendum in Gent heeft bewezen dat het een goed instrument van inspraak is. Het is geslaagd omdat de bevolking warm kon worden gemaakt voor een lokaal probleem en in staat was om ondanks een zeer slechte vraagstelling, goed te begrijpen waar het om ging. Uit de exit-polls is gebleken dat bijna niemand zich heeft vergist, ondanks het feit dat men ja moest antwoorden indien men tegen de parking was.

Aan de heer Van Vaerenbergh wil ik opmerken dat de beslissing in Gent een corrigerende beslissing was. Het referendum heeft een beslissing van de gemeenteraad herroepen. Ik zou het bijgevolg erg jammer vinden indien de referenda worden beperkt tot de zaken waarover men nog geen beslissing heeft genomen. Het protest van de bevolking tegen een beslissing van de gemeenteraad gaf net aanleiding tot de massale inzameling van handtekeningen. De bevolking heeft hiermee duidelijk gemaakt dat ze niet akkoord ging met een beslissing van de gemeenteraad.

De voorzitter : De heer Van Vaerenbergh heeft het woord.

De heer Etienne Van Vaerenbergh : Mevrouw Dua, ik ga natuurlijk akkoord met wat u verteld, maar het zou toch dwaas zijn als de gemeenteraad een beslissing neemt waarover één maand later een referendum wordt gehouden. Er moet een tijdspanne zijn tussen een beslissing en een referendum. Ik denk trouwens dat de wet hierin voorziet.

Mevrouw Vera Dua : Indien het referendum wordt gehouden op basis van een volksinitiatief, dan is het logisch dat dit na een beslissing gebeurt. Het zou zeer onlogisch zijn indien de gemeenteraad een beslissing neemt en daarna zelf beslist er een referendum over te houden. De bevolking moet correctief kunnen optreden.

Het referendum in Gent heeft aangetoond dat het een slechte zaak is als de verkozenen op een zelfgenoegzame manier proberen een referendum te boycotten door op te roepen niet te gaan stemmen. Het is misschien eigen aan de Gentenaars om dit niet te nemen en misschien is men daarom zo massaal gaan stemmen. Er zou toch een consensus moeten bestaan bij de lokale besturen over de wijze waarop zal worden gereageerd indien de bevolking het initiatief neemt om een referendum te organiseren. De dubbelzinnige houding van een aantal partijen in Gent was schrijnend. Ik betreur een beetje dat de VLD, die de referenda nochtans hoog in het vaandel draagt, in Gent heeft opgeroepen het referendum te boycotten. Dit moet natuurlijk niet hier worden besproken, het is een aspect van de lokale politiek. Toch zal dit mij bijblijven en zal dit feit nog meermaals aan bod komen in de debatten.

De heer Taylor heeft gezegd dat een referendum ook kan worden gezien als een globale evaluatie van het beleid en dat de Gentenaars niet enkel voor of tegen de parking hebben gestemd, maar ook voor of tegen het bestuur, het mobiliteitsplan, enzovoort. Ik durf dit niet in zulke absolute termen te zeggen. Het moet ook mogelijk zijn om zich op een zuiver democratische manier over een bepaald onderwerp uit te spreken. Iedereen heeft er ook belang bij dit te onttrekken aan de partijpolitieke sfeer. Dit wil niet zeggen dat de partijen geen oproep kunnen lanceren en hun standpunt niet kunnen verkondigen, maar het zou jammer zijn indien dit zeer waardevolle instrument wordt herleid tot het houden van tussentijdse verkiezingen. Dit zou het referendum oneer aandoen.

De voorzitter : De heer Taylor heeft het woord.

De heer John Taylor : In elke gemeente bestaat een meerderheid en een oppositie, en in het huidige systeem kunnen beide dit instrument gebruiken of misbruiken. We moeten ons afvragen of de politieke partijen en verkozenen niet over andere instrumenten beschikken om hun werk te doen in de gemeenteraad en het college. Indien men de bevolking een rol wil toekennen, dan moet die daar ook voldoende kansen toe krijgen. Anders blijft het

gevaar bestaan dat het referendum enkel een zaak van de meerderheid en de oppositie wordt.

De voorzitter : Mevrouw Dua heeft het woord.

Mevrouw Vera Dua : De andere sprekers hebben er reeds op gewezen dat er onduidelijkheid bestaat over de houding van de besturen naar aanleiding van een referendum. Ik vermoed dat dit niet door een decreet kan worden bepaald, maar dat er wel een deontologische code moet worden opgesteld. Hoe mag de campagne worden gevoerd ? Kunnen hiervoor reclamepanelen worden gebruikt ? Ik ben hier voorstander van : als er voor verkiezingen bordes mogen worden geplaatst, waarom dan niet voor een referendum ? De voor- en tegenstanders moeten hun visie kunnen weergeven.

Ik weet dat dit niet tot onze bevoegdheden behoort, maar ik vind de drempel van 40 procent veel te hoog. In Gent is het referendum daardoor bijna gesneuveld. Deze rem werd wettelijk bepaald, maar het percentage ligt veel te hoog.

Dat de referenda geen bindend karakter hebben, is een minpunt. In Gent is het bestuur zo loyaal geweest om op voorhand te verklaren dat het zich naar de uitspraak van de bevolking zou richten. Het heeft ook alle mogelijke faciliteiten ter beschikking gesteld. Alle stemlokalen van een gewone verkiezing werden ingezet. Dit heeft zeker bijgedragen tot het succes van het referendum. Toch zit er een tegenstrijdigheid in de wet.

Ten slotte wil ik het nog even hebben over de manier waarop de vragen worden opgesteld. We hebben in Gent kunnen merken dat dit voor problemen zou kunnen zorgen. De oorspronkelijke vraag moest in het referendum worden behouden, omdat daarvoor de handtekeningen werden verzameld. Er moet een soort aanpassing mogelijk worden waardoor aan de bevolking zeer klare en duidelijke vragen kunnen worden gesteld.

De voorzitter : De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Mijnheer de voorzitter, een gemeentelijke legislatuur van zes jaar is een nogal lange periode. Het is vanzelfsprekend goed dat de bestuurders tijdens deze lange periode de polsslagen van de bevolking kunnen voelen. Dit kan echter nu reeds door hoorzittingen en het raadplegen van de adviesraden.

De ervaring die we hebben opgedaan met het referendum in Gent, moet ons tot voorzichtigheid aanmanen. Er kan niet over alles en nog wat een

De Loor

volksraadpleging worden gehouden, want dan zal de bevolking alle interesse verliezen. Ik weet dat dit tot de federale bevoegdheid behoort, maar ik durf ervoor pleiten dat de wetgeving zo zou worden aangepast dat een referendum zeer ernstig wordt genomen. Het is immers een zeer ernstige aangelegenheid. De burgerzin van de bevolking zou zo groot moeten zijn dat ze het zelf als een plicht aanvoelt om aan een referendum deel te nemen. Spijtig genoeg voelt ze dit niet aan. Daarom moet ook voor een referendum de opkomstplicht door een wet worden bepaald.

We moeten ook steeds een bindend karakter geven aan een referendum. Zo kunnen we aan de bevolking duidelijk maken dat we het menen. Het zou niet ernstig zijn het volk op te roepen tot een referendum met als enig doel om vrijblijvend zijn mening te weten te komen. Daarvoor bestaan andere instrumenten. Eenmaal men heeft beslist een echte volksraadpleging te houden, moet die dus een bindend karakter krijgen. Ik wil het Gentse stadsbestuur niet bekritisieren, maar ik kan zijn werkwijze niet goedkeuren. Men organiseert een volksraadpleging, maar roept op om er niet aan deel te nemen. Dat moet nogal positief overkomen bij de bevolking.

Volgens mevrouw Dua is de Gentse bevolking massaal gaan stemmen, maar ze vergeet dat het quorum van 40 percent alleen dankzij de ja-stemmers werd bereikt. Deze kleine minderheid heeft de volksraadpleging geldig gemaakt. De overheid moet een volksraadpleging ernstig nemen en de bevolking oproepen eraan deel te nemen.

Problemen in deelgemeenten moet men niet oplossen met volksraadplegingen. Dat kan veel beter via hoorzittingen. Een volksraadpleging is voor de hele bevolking, niet voor deeltjes ervan.

De voorzitter : De heer Vermeiren heeft het woord.

De heer Francis Vermeiren : Mevrouw Dua, dat het Gentse stadsbestuur op dit moment in dit gebouw vergadert, betekent nog niet dat we het met alle zonden Israëls moeten beladen. Dit is de gemeenteraad van Gent niet.

De volksraadpleging in Gent heeft heel wat in beweging gebracht. Ze oogstte ontzettend veel kritiek, maar wordt toch constant aangehaald. Misschien staat het instrument volksraadpleging nog niet goed op poten, maar Gent blijft voor mij een

mooi voorbeeld, een mooie aanloop. We kunnen leren uit de vergissingen.

Er is geen opkomstplicht. De VLD is daar ook niet voor te vinden, net zo min als voor de stemplicht trouwens.

De voorzitter : De heer Verougstraete heeft het woord.

De heer Christian Verougstraete : Ik ben een absoluut voorstander van de volksraadpleging. De reglementering moet natuurlijk worden verfijnd. Alleen al uit respect voor de burger moet de vraagstelling klaar en duidelijk zijn. De burger wordt opgeroepen om vrijwillig deel te nemen, dus moet de vraag voor hem ook verstaanbaar zijn. Dat was in Gent niet het geval. Daar werd gesold met de burger. Er werd wel een infocampagne op touw gezet om de vraag duidelijk te maken. Om de burger te bewegen tot deelname, moet de volksraadpleging trouwens een bindend karakter krijgen.

Ik kan me aansluiten bij de heer Taylor. Een referendum moet bij specifieke, lokale problemen beperkt blijven tot één of meer deelgemeenten. Ik ben uiteraard tegen deelname van migranten aan zo een beperkte volksraadpleging.

De voorzitter : Ik heb een bedenking. Naar aanleiding van de volksraadpleging in Gent zijn zowat alle Vlaamse gemeentebesturen wakker geschrokken. Zeker de oppositiepartijen zouden graag allerlei volksraadplegingen organiseren. Het fenomeen lijkt nogal in te zijn. Men denkt dat elk onderwerp aangewezen is voor een referendum.

De heer De Loor pleit voor voorzichtigheid. Ik pleit voor bijzondere voorzichtigheid. Men zou met de referenda de spelregels van de gezonde democratie wel eens kunnen ondermijnen en dat is niet de bedoeling. De gemeente houdt de geloofwaardigheid van de politiek nog enigszins overeind. De idee van kiescampagnes bij referenda stuit me tegen de borst. Men zou nog verder kunnen gaan en de volksraadpleging kunnen onderwerpen aan de deontologische code. Dat is toch al te gek.

Over een eventueel bindend karakter wil ik me niet uitspreken, maar we moeten de burger au sérieux nemen en rekening houden met zijn stem wanneer hij vrijwillig deelneemt aan een volksraadpleging.

De heer Kenzeler heeft het woord.

De heer André Kenzeler : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, we beschikken al over een democratisch besluitvormingssysteem van meerderheid tegen minderheid. Besluitvorming op gemeentelijk vlak verloopt normaal gezien vlot en gestructureerd. Ik krijg – naar aanleiding van de Gentse volksraadpleging – de indruk dat kleine groepen en organisaties proberen de democratie uit te hollen. Men grijpt deelaspecten van het beleid aan om de boel op stelten te zetten. Men vergeet het geheel. We moeten uiterst voorzichtig zijn met referenda. In Amerika, mijnheer Vermeiren, kan men president worden met 30 percent van de stemmen.

De heer Francis Vermeiren : Ik koester die ambitie niet, hoor.

De heer André Kenzeler : Ik bedoel maar dat – met een quorum van 40 percent – een minderheid een meerderheid kan manipuleren. Dat is niet democratisch. Dat kan zelfs gebruikt worden tegen de democratie.

De heer Francis Vermeiren : Wat is nu eigenlijk uw standpunt ?

De heer André Kenzeler : Ik ben tegen een volksraadpleging, absoluut. (*Rumoer*)

De voorzitter : Minister Peeters heeft het woord.

Minister Leo Peeters : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, de heer Taylor is zeer volledig te werk gegaan. Hij heeft het onderwerp uiterst nauwgezet en grondig bestudeerd en gesitueerd. Hij heeft een poging gedaan om met deze interpellatie een debat in de commissie op gang te brengen en dat is hem aardig gelukt. De federale wetgeving legt een aantal criteria vast. Als een gemeente echter beslist een referendum te houden, dan wordt dat een bevoegdheid van de Vlaamse overheid. Het is dus grotendeels een Vlaamse materie.

De heer Taylor heeft de vraag gesteld of een volksraadpleging een adequaat middel is om belangrijke beslissingen te sturen. Er is een wetgeving die het mogelijk maakt om lokale referenda te houden. Die discussie zullen we dus niet meer overdoen. In het federale parlement hebben we in de commissie Binnenlandse Zaken destijds gezegd dat dit instrument er moest komen. We hebben daar een aantal voorwaarden aan gekoppeld. Laten we het dus niet hebben over de opportuniteit van een referendum : er is een wet en die moeten we respecteren.

Het kan belangrijk zijn om in bepaalde tussenperiodes de bevolking via een referendum bij het globale beleid te betrekken. Zoals mevrouw Dua ook heeft gezegd gaat het altijd om een concrete vraag over een bepaald onderwerp. De conclusies gaan dan ook alleen over dat concreet onderwerp. In het voorbeeld van Gent ging het dus echt over die parking. Men heeft dus niet met zijn allen het hele mobiliteitsplan afgewezen. Dat zou een verkeerde conclusie zijn. Het is wel belangrijk om in deze tussenperiode te kijken wie eraan heeft deelgenomen en waarom. Daar kom ik straks nog op terug.

We hebben in deze wetgeving gesteld dat 40 percent van het kiezerskorps een stem moet uitbrengen. We hebben al een paar pijnlijke situaties meegemaakt. In Genk was er een opkomst van meer dan 35 percent. Ook in Begijnendijk haalde men ruim 30 percent. Maar in beide gevallen werd de grens van 40 percent net niet gehaald en dat is natuurlijk enorm frustrerend voor de mensen die het initiatief hebben genomen en voor hen die toch zijn gaan stemmen. Blijven we vasthouden aan die 40 percent of moeten we sowieso een telling houden van de uitgebrachte stemmen ? Ik ben voorstander van dat laatste. Mijns inziens zijn we dat verplicht tegenover degenen die hebben gestemd. In Genk bijvoorbeeld moest men zich echt verplaatsen om te kunnen gaan stemmen.

In Gent was dat anders. Daar was de stemming gedecentraliseerd en kon men om de hoek gaan stemmen. In Genk mobiliseerde zich dan toch meer dan 35 percent, maar het aantal stemmen werd niet eens geteld. Zoiets brengt een enorme frustratie teweeg. Ik had het zeker de moeite waard gevonden om de stemmingen na te kijken, zeker omdat het over een onderwerp ging waarover erg veel tegengestelde meningen bestonden. Het was een kans om na te gaan hoe de verschillende groepen reageerden. Inzake dat referendum zijn we met een kater blijven zitten.

Daarom was ik bevreesd voor het initiatief in Gent. Als we daar ook geen 40 percent hadden gehaald, dan zaten we met een hele reeks slechte ervaringen. Ik heb dan ook met veel genoegen vastgesteld dat men erin is geslaagd dat percentage toch te halen. Ik herhaal dat ik van mening ben dat ook als er minder dan 40 percent wordt gehaald, het aantal stemmen toch moet worden geteld.

Er werd dan nog een vraag gesteld over de 10 percent handtekeningen die moeten worden ingezameld. Er is ook discussie over het feit of die 10 per-

Peeters

cent moet blijven of moet worden verhoogd als men het referendum bindend maakt.

De heer Francis Vermeiren : Mijnheer de minister, wat is uw houding tegenover de controle van de handtekeningen ? We worden allemaal geconfronteerd met petitie's. Ik weet nooit of die ernstig zijn of niet. Gaat het om echte handtekeningen of niet ? Ik denk aan de laatste parlementaire verkiezingen waarbij een zekere partij een petitie hield. We hebben ons beziggehouden met de analyse van die handtekeningen en daaruit bleek dat veel ervan waren geplaatst zonder dat de betrokkenen daarvan op de hoogte waren. Ik wil niemand in het bijzonder viseren, maar ik stel me wel vragen over de controle van de handtekeningen.

De heer Leo Peeters : Gelukkig is daar in de drie aangehaalde voorbeelden geen sprake van geweest. De controle gebeurt door het gemeentebestuur omdat men moet nagaan of iemand al dan niet stemgerechtigd is.

De heer Francis Vermeiren : De naam en het adres worden dus gecontroleerd.

Mevrouw Vera Dua : In Gent werden 3000 handtekeningen niet aanvaard.

Minister Leo Peeters : Dit loopt gelijk met wat gebeurt bij het indienen van lijsten. Daar kom ik straks op terug.

Ik herhaal dat misschien moet worden overwogen het percentage ingezamelde handtekeningen te verhogen als men een referendum bindend maakt. Daar moeten dus zeker regels over worden opgesteld.

De heer Taylor heeft ook gevraagd hoe kan worden vermeden dat men referenda organiseert over onpopulaire beslissingen. Ik denk bijvoorbeeld aan onderwerpen als belastingen, begrotingen, rekeningen, vreemdelingen, enzovoort. De wetgever is hierover duidelijk geweest. Tijdens de besprekingen in de commissie voor Binnenlandse Zaken hebben we heel bewust een aantal uitzonderingen bepaald. Zo hebben we afgesproken dat een referendum enkel kan worden gehouden over aangelegenheden van gemeentelijk belang. Het gaat met andere woorden over de aangelegenheden waarvoor een gemeenteraad bevoegd is en waarover hij zich moet uitspreken.

Er kan zeker geen referendum worden gehouden over persoonlijke aangelegenheden, begrotingen, rekeningen, belastingen, retributies en vreemdelingen. De gemeentewet sluit dit uit. Het heeft dan ook geen zin om toch pogingen in die zin te ondernemen. De wet is duidelijk.

De heer Filip Dewinter : Mijnheer de minister, we hebben al vaak gedebatteerd over de poging die wij hebben ondernomen om in Antwerpen een referendum te organiseren over het vreemdelingenstemrecht voor de districtsraden. De wet zegt over het thema van de vreemdelingen dat de toegang, het verblijf en de uitwijzing van de vreemdelingen niet het onderwerp van een referendum kan uitmaken. Indien men wat originaliteit aan de dag legt, zijn er daarnaast toch nogal wat thema's te bedenken waarbij bepaalde aspecten van het vreemdelingenthema toch in een referendum aan bod kunnen komen.

Ik weet dat u deze wettekst zeer ruim interpreteert en dat daardoor in een gemeentelijk referendum niets over vreemdelingen aan bod mag komen, maar een immigratiestop in een bepaalde gemeente zou bijvoorbeeld wel degelijk het onderwerp van een referendum kunnen zijn.

Minister Leo Peeters : Neen, mijnheer Dewinter, het is de laatste keer dat ik u vertel dat dit geen gemeentelijke aangelegenheid is.

De heer Filip Dewinter : Mijnheer de minister, de wet-Gol heeft gedurende een lange tijd de gemeenten de mogelijkheid geboden om een immigratiestop in te voeren door middel van een tweederde meerderheid in de gemeenteraad.

Minister Leo Peeters : Mijnheer Dewinter, dit is geen gemeentelijke aangelegenheid, maar indien u mijn stelling betwist, dan kan u die steeds juridisch aanklagen. Ik heb u dit toch al dikwijls gezegd.

De heer Filip Dewinter : Mijnheer de minister, ik weet dat u dit al dikwijls hebt gezegd, maar ik ben het niet met u eens. Bepaalde thema's over vreemdelingen kunnen van gemeentelijk belang zijn en deze wet overstijgen. Deze passage is immers zeer duidelijk en behandelt niet alle problemen met vreemdelingen, maar enkel hun toegang, verblijf en uitwijzing. Heel wat andere aspecten van het vreemdelingenthema kunnen wel aan bod komen. Zo is er bijvoorbeeld de vraag of een moskee al dan niet kan worden ingeplant in een wijk. Dit zou het onderwerp van een referendum kunnen zijn.

De voorzitter : Minister Peeters heeft het woord.

Minister Leo Peeters : Mijnheer de voorzitter, ik heb duidelijk vermeld welke uitzonderingen er bestaan en hoe de wetgever een aantal thema's onmiddellijk heeft uitgesloten. Het is overigens positief dat de wetgever dit heeft gedaan. We passen de wet strikt toe, en wie daar niet mee akkoord gaat, moet dit juridisch aanvechten. Ik stel echter vast dat dit nog niet is gebeurd.

De heer Demeulenaere heeft een vraag gesteld over een eventueel bindend karakter van een referendum. Indien men het referendum aanvaardt als een belangrijk instrument, men het kan koppelen aan een aantal voorwaarden voor een goede toepassing, en men een voldoende participatiegraad kan bereiken, kan het inderdaad aangewezen zijn er een bindend karakter aan te geven.

Op dit ogenblik kunnen wij dit niet regelen, want we kunnen de federale wetgeving niet wijzigen. Ik wil bijgevolg een oproep richten tot de besturen die met een referendum worden geconfronteerd, dat ze de handelwijze van het Gentse bestuur volgen. Daar is men tot een volksraadpleging overgegaan nadat de bevolking een lijst met handtekeningen had verzameld en heeft men het volk gezegd dat haar signaal bindend zou zijn. Dit is ook heel belangrijk voor de participatie. Er kunnen veel meer mensen worden gemotiveerd indien ze weten dat echt rekening zal worden gehouden met hun mening. Een te lage participatie kan immers tot frustratie leiden, maar er kan een nog veel ergere frustratie ontstaan als de uitslag van een referendum niet wordt aanvaard. In dat geval stuurt de gemeente een verkeerd signaal naar de bevolking.

De heer Julien Demeulenaere : Mijnheer de voorzitter, ik ben niet tevreden met het antwoord van de minister. Hij werpt de bal in het kamp van de federale overheid, maar de federale regering wordt gevormd door dezelfde coalitie als de Vlaamse. Ik betwijfel dat de minister de federale regering niet zou kunnen bewerken.

Minister Leo Peeters : Mijnheer Demeulenaere, ik heb niet gezegd dat ik de federale regering niet zou kunnen bewerken.

De heer Francis Vermeiren : Ik kan minister Peeters begrijpen. De heer Louis Tobback heeft vorige week in Wemmel gezegd dat hij slechts democratie met mate wil. De heer Kenzeler, een partijgenoot van de minister, heeft zich radicaal tegenstander van het referendum verklaard. De heer De Loozegt nog iets heel anders. Ik kan goed begrijpen dat de minister zeer voorzichtig antwoordt. (*Gelach*)

Minister Leo Peeters : In Gent zei de burgemeester dat hij aan het referendum zou deelnemen terwijl zijn schepen van Openbare Werken op hetzelfde moment bekendmaakte dat hij niet zou deelnemen. Mijnheer Vermeiren, dat er verschillende meningen bestaan, is te appreciëren.

Over het bindend maken van het referendum heb ik gezegd dat dit op een ander niveau zou kunnen worden gerealiseerd.

De heer Demeulenaere heeft ook een vraag gesteld over de evaluatie. We hebben inderdaad een aantal dingen geleerd uit de verschillende referenda die tot nu toe werden georganiseerd. Ik heb mijn administratie ook iedere keer de opdracht gegeven om daarbij aanwezig te zijn. Ze was er niet enkel om toe te zien op de verrichtingen, maar ook om een volledig verslag op te stellen over een aantal knelpunten. We hebben nu reeds een aantal bruikbare gegevens die knelpunten aantonen. In Genk vormde de vraag of de kiesverrichtingen al dan niet op één punt moesten worden gedecentraliseerd, een knelpunt. Dit was een heel belangrijk discussiepunt. Men vroeg zich af of op dezelfde wijze moest worden te werk gegaan als bij een andere stembusgang, en of dit voor de mensen een signaal inhield dat de beleidsvoerders het referendum ernstig wilden nemen. In Gent was er dan weer een lange discussie over de randwetgeving en de volmachten. De reeks vragen die we toen hebben gesteld, werd opgenomen in het evaluatierapport. We moeten bekijken hoe het probleem van de wetgeving die bepaalde zaken niet toelaat, kan worden opgelost.

Mevrouw Dua vraagt een brede benadering. We moeten de volksraadpleging inderdaad alle ruimte geven. Ik ga straks dieper in op de installatie van de commissie die zich daarvoor zal inzetten. U had het verder over de houding van het Gentse stadsbestuur, mevrouw Dua. Een volksraadpleging organiseren en dan de bevolking oproepen om niet te stemmen, is niet correct. Ik heb toen onmiddellijk gezegd dat dat een fout signaal was. Ik vermoed dat het Gentse stadsbestuur dat intussen heeft begrepen.

Moet de gemeente verkiezingsborden ter beschikking stellen? Hoe moeten de gemeente en de politieke partijen reageren? Men moet grootschalige campagnes en verkiezingspropaganda natuurlijk vermijden. De initiatiefnemers van de volksraadpleging in Gent vroegen echter middelen voor een informatiecampaignede. Ze beweerden dat een stadsbestuur meer mogelijkheden heeft dan een groepering. De praktijk heeft nu het tegendeel bewezen.

Peeters

De initiatiefnemers zijn erin geslaagd met weinig middelen voldoende mensen te mobiliseren. Dat is dus mogelijk.

Mevrouw Vera Dua : Het is toch niet normaal, mijnheer de minister, dat vrijwilligers dag en nacht in het getouw zijn om de bevolking te informeren over een referendum. Daar kwam het in de praktijk op neer. Als de beslissing tot een volksraadpleging is gevallen, moet het bestuur maximale inspanningen leveren om de bevolking te informeren. In de stadskrant van Gent werd de volksraadpleging zelfs doodgezwegen.

De heer John Taylor : Het is een kwestie van middelen.

Mevrouw Vera Dua : Het is ook een kwestie van ingesteldheid.

Minister Leo Peeters : Het is inderdaad een kwestie van middelen. Heeft het Gentse stadsbestuur de volksraadpleging een beetje geboycot of niet ? Er werden wel degelijk inspanningen geleverd. Zo werden onder andere kieslokalen ter beschikking gesteld en klaargemaakt. Dat heeft zeker de participatiegraad beïnvloed. Men kan niet zeggen dat het bestuur het referendum alleen maar heeft tegengewerkt.

De heer John Taylor : Het Gentse stadsbestuur heeft een schizofrene rol gespeeld. Enerzijds heeft men de volksraadpleging gestimuleerd via materiële hulp en inzet. Anderzijds heeft men niet opgeroepen tot deelname, integendeel.

Minister Leo Peeters : Ik kom nu tot de vraagstelling, een punt dat mevrouw Dua heeft aangebracht. Het is een delicate zaak hoe de vraag moet worden geformuleerd, want soms bestaat daaromtrent al een beslissing. Als men die beslissing moet ombuigen, komt het er dikwijls op neer dat de mensen die op de oorspronkelijke vraag ja zouden stemmen, nu nee zouden stemmen. Het is bewezen dat de initiatiefnemers het niet gemakkelijk hebben met de vraagstelling.

Ik zal straks het voorstel van samenstelling van de adviescommissie voor de gemeentelijke volksraadplegingen meedelen. Als de initiatiefnemers met een idee spelen, kunnen ze dat aan deze commissie voorleggen. Die kan dan mee overleggen of de zaak in aanmerking kan komen voor een volksraadpleging en tegelijk over hoe de vraag moet worden geformuleerd. De commissie is niet bedoeld om iets te wijzigen of om te betuttelen,

maar als een instrument waarop men een beroep kan doen om een concrete en duidelijke vraagstelling te verkrijgen. Dat wordt geen gemakkelijke taak.

De voorzitter : De heer Vermeiren heeft het woord.

De heer Francis Vermeiren : Mijnheer de voorzitter, de minister maakt gewag van een nieuwe adviescommissie voor het voorleggen van de vraagstelling. Als ik me niet vergis, kunnen de vragen echter ter goedkeuring worden voorgelegd aan het Arbitragehof, dat daarvoor bevoegd is. Zowel een gemeenteraad, een provincieraad als een regering kan gebruik maken van die mogelijkheid.

Minister Leo Peeters : Intussen staan we al een stap verder. De beslissing dat er zo een adviescommissie komt, is al gevallen en ook door de regering geformaliseerd. Die adviescommissie krijgt als taak de begeleiding en medebeoordeling van vraagstellingen, en de beoordeling van onderwerpen die kunnen worden voorgelegd. Iedereen zal op haar een beroep kunnen doen. Dat is precies het voordeel van het samenbrengen van een aantal specialisten.

In de adviescommissie zullen een aantal professoren terecht komen die op dit vlak verdiensten hebben, evenals een aantal ambtenaren. Een magistraat van de Raad van State zal het voorzitterschap waarnemen. Ook professor Deschouwer en Ingrid Opdebeek, een van 's lands gezaghebbende figuren inzake administratief recht, zullen in de commissie zetelen. Daarnaast heb ik de secretarissen-generaal gevraagd om twee vertegenwoordigers van de administratie voor te stellen. Ook hier moet het om specialisten in het administratief recht gaan.

De taak van de commissie zal er dus voor een deel op neerkomen dat ze nagaat op welke manier en over welke onderwerpen een vraag het best tot een ruim publiek kan worden gericht. Anderzijds zal ze ook een vergelijkende studie moeten maken tussen referenda en gewone verkiezingen. Moet men bij een referendum ook de mogelijkheid geven om met volmachten te werken ? Is het een verplichting om de stemlokalen in te richten zoals bij andere stemverrichtingen ? We moeten over deze vragen zeer snel duidelijkheid brengen, zodat we de referenda op alle plaatsen op eenzelfde manier kunnen organiseren. Dat wordt dus een van de eerste opdrachten van deze commissie. Het wordt zeker een moeilijke opdracht, maar ze hebben voldoende kwaliteit in huis om het te kunnen waarmaken.

Peeters

Mevrouw Dua en de heer Taylor hebben gevraagd om een zicht te krijgen op wie gaat stemmen en waarom. In Gent is er een exit- poll gehouden. Professor Deschouwer is momenteel bezig met een vrij uitgebreid onderzoek daarover. We ondersteunen dat onderzoek omdat het belangrijk is om er een aantal zaken uit te leren en er een aantal conclusies aan te verbinden. Het is trouwens goed dat het gebeurt door iemand die al in die adviescommissie zit. Hij heeft al een pak ervaring uit de praktijk.

De heer John Taylor : Ik heb gehoord dat meer personen uit residentiële wijken hebben deelgenomen dan mensen uit de arbeiderswijken. Dat is toch ook een signaal. Als we zoiets organiseren, mogen we de mondigen niet nog mondiger maken en de zwakkeren onmondiger. De gemeente moet maatregelen nemen om dat te voorkomen, anders zijn we verkeerd bezig.

Minister Leo Peeters : Dit moet inderdaad worden bekeken. De analyse van de resultaten zal ons in elk geval een aantal dingen op dat vlak leren. Zo kom ik tot wat de heer De Loor heeft gezegd. De discussie over de opkomstplicht is niet zomaar een fetisj. Het klopt dat sommigen makkelijker deelnemen dan anderen en dat zij die het het meest nodig hebben het eerst afhaken. We moeten nu afwachten wat het onderzoek zal uitwijzen. Als we die resultaten hebben, moeten we daar met professor Deschouwer zeker van gedachten over wisselen.

We hebben dus al een ruim takenpakket voor de adviescommissie : onderwerpen, vergelijkbaarheid met de andere stembusgangen en de globale analyse van het referendum.

De heer De Loor heeft ook gewezen op een aantal andere systemen die voorhanden zijn, zoals hoorzittingen. Het is goed om een aantal mensen samen te brengen, met hen te discussiëren en te proberen tot een oplossing te komen. Ik hoop dat gemeentebesturen op de eerste plaats die mogelijkheden maximaal blijven benutten. Een referendum kan maar een beperkt aantal keren worden georganiseerd. Dat staat zo in de wet. Het mag ook niet worden misbruikt. De bevolking moet vooral voelen dat ze betrokken wordt bij het beleid.

De heer Verougstraete had het over de vraagstelling. Ik denk dat ik daar al op heb geantwoord naar aanleiding van wat mevrouw Dua heeft gezegd.

Tot slot uitte de heer Taylor zijn bekommernis over de rol van de gemeenten, politieke partijen, enzo-

voort. We moeten goed blijven opvolgen wat de relatie is tussen het referendum en de uiteindelijke beslissing van de gemeenteraad.

Er was nog een vraag over de inhoudelijke ondersteuning. Ik denk dat ik daar ook al op heb geantwoord door naar de adviescommissie te verwijzen. Die commissie heeft de mogelijkheid om een aantal deskundigen in te schakelen. Ik kan me voorstellen dat deze adviescommissie in een eerste fase een aantal mensen wil ontmoeten die op het terrein referenda hebben georganiseerd. Ze krijgt daartoe zeker de mogelijkheid. Ik heb gezegd dat een aantal ambtenaren van de administratie Binnenlandse Aangelegenheden daarin zijn gespecialiseerd en dat ze steeds ter plaatse aan de voorbereidingen meehelpen. Ze zullen ook het secretariaat van deze adviescommissie waarnemen. Die commissie wordt in de loop van de maand februari geïnstalleerd.

De voorzitter : U hebt het over de mogelijkheid van de adviescommissie om deskundigen te horen. Ik hoop dat we met onze commissie ook de gelegenheid zullen krijgen om met deze adviescommissie te overleggen. In onze commissie blijven nog heel wat vragen overeind, en zo een debat kan daar misschien aan verhelpen.

De heer Vermeiren heeft het woord.

De heer Francis Vermeiren : Ik ben erg verwonderd. De minister heeft daarstraks gezegd dat de beslissing om die adviescommissie in het leven te roepen, door de Vlaamse regering is genomen. Welke bevoegdheid heeft de regering terzake ?

Ik vestig er de aandacht op dat de bevoegdheid van het Arbitragehof op zich een adequate invulling is van de vraagstelling. We hebben dus ambtenaren en een instantie die daarvoor bevoegd zijn. De minister zegt dat we vertrouwen moeten hebben in professor Deschouwer. Ik vraag me af waarom we dan geen vertrouwen zouden hebben in de ambtenaren van het Arbitragehof. Ik vind dat we een gevaarlijke weg opgaan. U, mijnheer de voorzitter, gaat nog verder want u wilt ook daar zeggenschap in.

De voorzitter : Ik vraag alleen maar om met die mensen over dit onderwerp te praten. Dat lijkt me toch logisch.

De heer John Taylor : De heer Vermeiren heeft er zelf in zijn inleiding op gewezen dat de referenda in een stroomversnelling terecht komen. De gemeenten en de Vlaamse overheid moeten daar-

Taylor

om een zo degelijk mogelijk kader creëren om ze in goede banen te leiden. Daarom heeft de minister er goed aan gedaan om deze commissie op te richten. Die stroomversnelling moet goed worden begeleid, en er moet een eenvormig stramien komen voor heel Vlaanderen.

De voorzitter : De heer Demeulenaere heeft het woord.

De heer Julien Demeulenaere : Mijnheer de voorzitter, ik vermoed dat de minister aan het afronden is, en wil toch nog even wijzen op de quarantaineperiode van zestien maanden, omdat ik nog geen antwoord heb gekregen op mijn vraag hierover.

Minister Leo Peeters : Mijnheer Demeulenaere, ook deze aangelegenheid werd geregeld door de federale wetgever. We moeten dit op dezelfde manier behandelen als het thema van het bindend karakter van het referendum. Misschien kan worden overwogen iets te ondernemen.

Ik vind het echter niet slecht dat in een periode van zes jaar slechts een aantal raadplegingen wordt toegestaan. We hebben dit aantal heel bewust beperkt. De mensen moeten kunnen worden gemobiliseerd om over een aantal concrete thema's na te denken. Ze moeten over die thema's kunnen meepraten. Het is daarom heel belangrijk het aantal referenda niet te overdrijven. De wetgever heeft dan ook aangevoeld dat in de periode vóór de verkiezingen geen referenda mogen worden georganiseerd, omdat men zich dan moet kunnen concentreren op de stembusgang die de samenstelling van de gemeenteraad bepaalt. De gemeenteraadsverkiezingen mogen niet met een referendum worden vermengd. Ik vind dit een goed besluit en zie niet in waarom dit moet worden gewijzigd, maar ik heb er geen bezwaar tegen dat u dit aspect in deze discussie aanhaalt.

De voorzitter heeft ook opgemerkt dat ik bijzonder voorzichtig antwoord en te werk ga. Ik ga inderdaad voorzichtig te werk, omdat het geen eenvoudige aspecten betreft. Ik moet beslissingen nemen over het aantal noodzakelijke handtekeningen en andere criteria. Er zijn veel dromen en wensen om dit initiatief tot stand te brengen, maar de realisatie is zeker niet eenvoudig.

De voorzitter : Mijnheer de minister, mijn bezorgdheid is te wijten aan de mogelijkheid dat men door middel van allerlei trucjes de democratie zou ondermijnen.

De heer Van der Poorten heeft het woord.

De heer Mark Van der Poorten : Mijnheer de voorzitter, ik heb nog een aantal bedenkingen over het referendum als instrument en over een aantal antwoorden van de minister.

De minister gaat ervan uit dat het Gentse voorbeeld louter moet worden bekeken in functie van de parking waarover het handelde. Volgens hem kunnen aan de uitslag van het referendum geen andere interpretaties worden verbonden. We moeten ons echter afvragen wat het oordeel van de deelnemers aan het referendum was. Volgens mij stak er meer achter hun stemgedrag. Het is zeer goed dat dit nu wordt onderzocht, maar ik vraag me af of dit echt te achterhalen is.

De minister heeft ook gezegd dat het goed is dat we de mening van een groot aantal mensen kennen. De zin of onzin van een referendum wordt echter bepaald door het feit dat een concrete uitspraak wordt verlangd van de burger, die nochtans niet altijd over de nodige dossierkennis beschikt. Men kan proberen om over een dossier zo adequaat mogelijk informatie te verspreiden, maar het blijft zeer moeilijk om de mensen de volledige samenhang van een beleid te verduidelijken. Er zijn immers steeds financiële gevolgen, technische aspecten en zo meer. Een beleid heeft heel wat verschillende uitzichten en raakpunten. Het is dan ook bijzonder moeilijk om de mensen volledig in te lichten over een bepaald beleidsaspect. Meestal betreft het een zeer complex thema, dat wordt herleid tot een simpel ja of neen. Dit houdt het gevaar in dat de samenhang van het beleid wordt miskend.

Het gevaar bestaat ook dat het politiek gebeuren op zich zal worden herleid tot simplisme. De vraag waarop men in een referendum een antwoord verwacht, kan immers nauwelijks ondubbelzinnig in één zin worden geformuleerd. Achter de werkelijkheid gaat een rijk kleurenpalet schuil. Deze realiteit wordt geweld aangedaan door een eenvoudig ja of neen als antwoord te vragen. De waarheid ligt meestal ergens in het midden, maar bij referenda is dat midden de grote afwezige. De uitslag zal dan ook vaak kunstmatige tegenstellingen op de spits drijven.

In verband met de meerzinnigheid die achter het antwoord op een referendum kan schuilgaan, vermeld ik nog even het Noorse referendum over de toetreding tot de Europese Unie. Waartegen heeft de bevolking gestemd ? Was ze tegen de Europese Unie op zich ? Was ze tegen de eenheidsmunt gekant ? Was ze tegen het centralisme ? Of alleen

Van der Poorten

tegen het centralisme vanuit Brussel ? Er bestaan zoveel deelaspecten die het probleem van de meerzinnigheid aantonen.

De minister heeft opgemerkt dat er een adviescommissie zal komen die de wezenlijke vragen zal moeten bepalen. Ik durf hier toch enkele opmerkingen bij maken. Wie kan deze vragen bepalen, wetende dat er zoveel diverse facetten zijn verbonden aan het beleid ? Indien iemand dit toch kan, dan vraag ik mij af of men voldoende beseft hoe oppervlakkig de informatiespreiding soms gebeurt, ook al stelt men hiervoor vele middelen ter beschikking. Papier kan niet alles uitleggen. Het is zeer moeilijk om een probleem en de volledige samenhang van al zijn deelaspecten aan de bevolking over te brengen. Naast het probleem van de oppervlakkige informatiespreiding onder de bevolking, moeten we ook goed beseffen op welke wijze de informatie wordt ontvangen en wat ervan blijft hangen bij de mensen.

Dit zijn fundamentele vragen. We moeten heel nauwlettend en voorzichtig te werk gaan. Ik geloof veeleer in een representatieve democratie. Een referendum kan enkel bestaan als aanvulling op de vertegenwoordigende democratie en niet als een substituut ervan. Dit sluit volgens mij aan bij de oorspronkelijke en exclusieve rol van de representatieve organen in een democratisch bestel.

De voorzitter : De heer Dewinter heeft het woord.

De heer Filip Dewinter : Mijnheer de voorzitter, dit debat is niet nieuw. Ik heb de minister vroeger reeds geïnterpelleerd over dit onderwerp, naar aanleiding van een concreet initiatief. Ik zal niet dieper ingaan op dit initiatief zelf. Het heeft me echter een en ander bijgebracht over de lokale referenda en de organisatie ervan.

Ik heb ondervonden dat de artikelen van de gemeentewet over het referendum zeer beperkend zijn. Er mogen natuurlijk wel referenda worden gehouden. Dit is ook reeds driemaal in de praktijk gebracht : in Genk, Gent en Begijnendijk. Telkens ging het over politiek zeer correcte onderwerpen. Wat politiek ongevaarlijk is, mag uiteraard aan bod komen in een referendum, maar alles wat een politiek geladen thema betreft, is verboden.

Ik heb het niet enkel over het vreemdelingentema, maar ook over de fiscaliteit. Zo mag er geen referendum worden gehouden over het al dan niet verhogen of verlagen van de opcentiemen op de

onroerende voorheffing of over andere lokale belastingen.

De heer Francis Vermeiren : U kunt de mensen toch niet vragen om over de belastingen te stemmen ?

De heer Filip Dewinter : En waarom niet ? Amper twee jaar geleden werden in Zwitserland referenda gehouden over belastingen. Tot ieders verbazing stemde de bevolking vóór het behoud van de belasting. Dit voorbeeld bewijst dat de burger niet zo hulpeloos of onverantwoordelijk is als men zou denken. Niet alleen politici zijn op de hoogte en/of intelligent genoeg om te oordelen over bepaalde dossiers.

Het referendum, en zeker het lokale referendum, moet alle thema's van lokaal en gemeentelijk belang kunnen behandelen en niet alleen de politiek correcte thema's zoals u dat zou willen. In de federale commissie voor Binnenlandse Zaken hebben verschillende partijen – waaronder de VLD – zich destijds virulent gekeerd tegen referenda over vreemdelingen en fiscaliteit.

De heer Mark Van der Poorten : U wilt een spektakeldemocratie, mijnheer Dewinter.

De heer Filip Dewinter : Dat is niet waar. De burger mag zich enkel uitspreken over thema's die u politiek correct acht. Ligt een voetpad scheef, is er een parking of meer straatverlichting nodig, zulke dingen kunnen aan bod komen, maar over essentiële politieke punten mag de burger niets zeggen.

De heer Francis Vermeiren : De burger mag zich elke zes jaar uitspreken over het beleid.

De heer Filip Dewinter : Ik weet wel waarom die thema's niet kunnen ! U weet het ook, want u zou in uw hemd worden gezet door de kiezer. Vraag aan de kiezer wat hij denkt over bepaalde punten en u zult met uw parlementaire meerderheid geen reële meerderheid halen bij het grote publiek. Het verschil tussen le pays légal en le pays réel bestaat inderdaad. Mocht u dit via referenda aan de praktijk toetsen dan zou u tot diezelfde – voor u pijnlijke conclusie – komen. De democratie zou daar echter beter door worden gediend dan door de beperking van de onderwerpen van referenda.

Ik heb schrik van de fameuze adviescommissie, meer dan schrik. Waarom ? Ik weet wat de bedoeling is. De eerste bedoeling is de gemeenten te beknotten in hun autonomie. In de gemeentewet staat geen woord over uw fameuze adviescommissie.

Dewinter

sie. (*Opmerkingen van de heer Mark Van der Poorten*)

De commissie zal de vraagstelling bovendien gedeeltelijk beoordelen. De regering zal bepalen wie in de commissie zal zetelen. Ik kan nu al raden wie er wel en wie er niet deel van zal uitmaken. De commissie zal betuttelend optreden tegenover de gemeenten. Nu is dat uw taak en u wilt daarvan afstappen. De commissie zal een officieel karakter krijgen en uw mening – de mening van één partij of van een regering – opdringen aan de gemeenten. Ze zal hen beïnvloeden en onder druk zetten om uw standpunt door te drukken.

Ik heb in Antwerpen 3.000 handtekeningen verzameld – 10 percent van de kiesgerechtigden – om een referendum mogelijk te maken. U hebt herhaaldelijk getracht om op dat moment al een referendum uit te lokken. Uw advies of optreden dienangaande wordt in de wet niet bepaald. U wou zelfs het ophalen van de handtekeningen verbieden. Dat was volgens u niet wettelijk. U wilt uw mening nu een schijn van wettelijkheid geven door die commissie op te richten.

Het onderdeel beoordeling bezorgt me kippenvel. U meent dat een adviescommissie noodzakelijk is, maar die mening deel ik niet. Hoe zult u dat realiseren? Zult u er een wettelijk karakter aan verlenen? Zo niet kan het ook niet de bedoeling zijn dat de commissie druk uitoefent op de gemeentebesturen en dat ze de wettelijke gemeentelijke autonomie aantast.

De voorzitter : De heer Vermeiren heeft het woord.

De heer Francis Vermeiren : Ik wil in verband met de adviescommissie niet even ver gaan als de heer Dewinter. Ik deel de mening van de heer Taylor dat we bij de voorbereiding van een volksraadpleging de vraagstelling in goede banen moeten leiden. Ik blijf erbij dat we daarvoor al een instelling hebben, met name het Arbitragehof. Ik vraag de minister en mijn collega's om dit in overweging te nemen. Het Arbitragehof is bij wet bevoegd voor het geven van adviezen. Ik pleit uiteraard niet voor betutteling van de gemeentebesturen.

De minister is voorzichtig in zijn antwoord. Dat kan een politieke reden hebben, maar een tweede reden kan zijn dat dit allemaal zo nieuw is. Daar kan ik begrip voor opbrengen. We moeten voorzichtig zijn, waken over de democratie en niet ver-

vallen in een spektakeldemocratie. De oppositie mag geen misbruik maken van referenda.

Mijnheer de minister, u hebt niet geantwoord op de vraag wie men bij een volksraadpleging moet betrekken. De beslissing van een democratisch verkozen gemeenteraad of van een parlement kan binnen een bepaalde periode worden betwist. Men moet erover waken dat het geen groepen zonder stemrecht zijn die het democratisch verkozen orgaan naar huis sturen. Ik heb het niet over migranten, ik denk hierbij aan jongeren. Men zou bijvoorbeeld een referendum kunnen houden over een jeugdthema en de vijftien- of zestienjarigen laten stemmen. Ze zouden waarschijnlijk enthousiast deelnemen. Men kan hen wel betrekken bij de bespreking van het probleem, maar men kan hen toch niet laten stemmen over het bestuur van een democratisch verkozen orgaan? Jongeren hebben ook rechten en plichten, maar laat ons voorzichtig zijn. Niet-stemgerechtigden zouden democratisch verkozen instanties terechtwijzen. Dat kan niet.

Ik wil tot slot aankondigen dat we een motie zullen indienen.

De voorzitter : De heer Verougstraete, de heer Taylor en de heer De Loor zullen dat ook doen.

De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Ik vind dit een erg interessant debat. Na wat ik hier heb gehoord, ben ik er nog meer van overtuigd dat we dit instrument voorzichtig moeten gebruiken. Ik voel aan dat bepaalde mensen het willen misbruiken. Dit debat heeft mij er ook nog meer van overtuigd dat ik voor de opkomstplicht moet blijven opteren. Ik ben op dat vlak duidelijk in de minderheid.

De heer Francis Vermeiren : Spreekt u in eigen naam of in naam van uw partij?

De heer Herman De Loor : Ik spreek in eigen naam en als Vlaams volksvertegenwoordiger. Meningsverschillen in een partij zijn normaal, maar in die van ons regeert de democratie.

De heer Francis Vermeiren : Zelfs met Louis Tobback?

De heer Herman De Loor : Inderdaad. Ik heb geen enkel probleem met de heer Tobback. Hij heeft zijn overtuiging en hij kan die goed verdedigen, maar ook met hem regeert de democratie in onze partij. Ik vraag me af of dat wel zo intens aanwezig is bij de VLD.

De Loor

Als men toch niet opteert voor de opkomstplicht, dan moet men ten allen tijde de stemmen tellen. Men moet de kiezer niet voor de gek houden. Als een bepaald quorum, bijvoorbeeld 50 percent, niet wordt bereikt, dan kan men de uitslag van het referendum aanzien als een raadgevend advies. Als die 50 percent bijvoorbeeld wel wordt gehaald, dan kan men het aanzien als een bindend advies.

Ik wil er ook voor waarschuwen er geen verkiezing van te maken. Men moet geen kiesstrijd voeren zoals bij gewone verkiezingen. De overheid moet de mensen informeren, meer niet.

De heer Francis Vermeiren : Dat is een contradictio in terminis. We zijn het er allemaal over eens dat we referenda moeten houden over ernstige onderwerpen. Dat betekent dat er een ernstig maatschappelijk probleem is en dat er een zwartwitsituatie kan ontstaan. Daarover zullen de verschillende partijen andere standpunten innemen. Dat is toch normaal. Misschien is het goed dat deze commissie eens in Zwitserland gaat horen hoe men daar referenda organiseert, want daar heeft men veel ervaring met referenda.

De voorzitter : Na onze ervaring met Mexico durf ik geen voorstellen meer te doen over buitenlandse reizen.

De heer Francis Vermeiren : In zwartwitsituaties moeten standpunten worden ingenomen. Ik vind het dan niet verkeerd dat politieke partijen hun mening duidelijk naar voren brengen. De heer Taylor had overschot van gelijk toen hij stelde dat de mensen uiteindelijk niet meer weten waarover het gaat.

De voorzitter : De heer De Loor heeft het woord.

De heer Herman De Loor : Als men er een echte kiesstrijd van maakt, dan weten de mensen inderdaad niet meer waarover het gaat. De overheid en het gemeentebestuur moeten de mensen wel goed informeren.

Ik ben blij dat de minister een adviescommissie instelt. We kunnen niet genoeg geadviseerd worden. Sommigen denken dat ze de wijsheid in pacht hebben, maar dat is niet zo.

De voorzitter : De heer Taylor heeft het woord.

De heer John Taylor : Dit is een interessant debat geweest. Ik wil nog eens terugkomen op wat de heer Vermeiren heeft gezegd. We kunnen inderdaad in een stroomversnelling komen. Het is dus belangrijk dat deze vorm van volksdemocratie wordt gestuurd om niet tot gevaarlijke excessen te komen. Een adviescommissie kan daar een erg belangrijke rol in spelen. Die commissie moet advies geven aan de minister en aan het parlement en we moeten daar conclusies uit trekken. Het is ons autonoom recht om conclusies te trekken op basis van de ervaringen van de commissie en op basis van andere ervaringen.

De rol van de gemeentebesturen moet worden uitgeklaard in het belang van de democratie en het goed verlopen van de referenda. Het is duidelijk dat een referendum op de eerste plaats een middel moet zijn om de bevolking te consulteren en haar mee te laten beslissen.

Het mag geen middel worden om aan oppositie- of meerderheidspolitiek te doen. Beide kanten kunnen het misbruiken. Een meerderheid kan vinden dat ze een breder draagvlak moet krijgen voor een bepaalde beslissing en een oppositie kan vinden dat ze meer steun moet krijgen om beter te reageren. We moeten ertoe komen dat het referendum een zaak van de burger wordt. Politieke partijen moeten zich mijns inziens terughoudender opstellen en er moet ethiek aanwezig zijn. Ik stel vast dat de oppositie in Sint-Niklaas aandringt op een referendum en handtekeningen gaat ronselen. Is dat de taak van oppositie en meerderheid ? We moeten bescheiden zijn en dit instrument niet gebruiken als het ons past.

Een referendum moet ertoe leiden dat de democratie wordt verbeterd en niet wordt uitgehold. Elk referendum focust zich op een bepaald probleem en dat kan polarisatie van een gemeenschap veroorzaken. Dat is zeker niet goed. Het kan ook tot gevolg hebben dat men uiteindelijk het geheel van problemen waarmee een bestuur wordt geconfronteerd, vergeet. Men mag de andere zaken niet uit het oog verliezen. Niet alleen een parking is belangrijk, ook tewerkstelling, enzovoort. Een bestuur werkt uiteindelijk aan een project voor de volgende generaties. Als een burger optreedt in een referendum, denkt hij aan zichzelf. Het eigenbelang speelt er een grote rol in. Van politici en besturen verwacht men echter dat ze een project voor de toekomst uitwerken. Deze tegenstelling is niet onbelangrijk en we moeten ervoor zorgen dat die op een positieve manier wordt overbrugd.

Taylor

Ik vind het goed dat de minister zegt dat er een soepel kader moet zijn waarbinnen referenda kunnen plaatsvinden. Hij heeft de argumenten opgesomd die daarvoor pleiten en ik kom daar niet op terug. Ik wijs er wel op dat 39 percent van de bevolking in Gent een beslissing heeft genomen die gevolgen heeft voor 100 percent van de bevolking. Is dat democratisch ? Dat is de vraag die ons blijvend bezighoudt. Ik ben geen tegenstander van een bindend referendum. Is een bindend referendum, waaraan 100 percent van de bevolking deelneemt, geen tussentijdse verkiezing ? Moet een bestuur dat in een bindend referendum wordt teruggefloten, daar geen conclusies aan verbinden ? Zou het dan geen ontslag moeten nemen ? Men kan dit probleem niet tot een aantal stelregels herleiden.

Er dreigt een gevaar wanneer het aantal raadplegingen wordt beperkt tot drie per zes jaar. Een referendum dat in een bepaalde gemeente een element wordt om aan meerderheids- of oppositiepolitiek te doen, kan worden misbruikt voor thema's waarvoor het niet essentieel is. Wanneer het dan werkelijk nodig is om over een essentieel punt de bevolking te raadplegen, dan heeft men wettelijk de kans niet meer. De heer Vermeiren merkt dus terecht op dat die beperking excessen mogelijk maakt. Als de drie wettelijk toegelaten referenda al na drie jaar zijn georganiseerd, en het volgende jaar dan een echt cruciaal probleem opduikt, kan daarover geen nieuw referendum meer worden georganiseerd. De politieke partijen moeten goed nadenken over hun rol.

Ik wil terugkomen op de opmerking van de heer Vermeiren. Mogen vreemdelingen deelnemen aan referenda ? Mijnheer Vermeiren, u kunt deze vraag ruimer formuleren. We leven in een zeer mondige maatschappij. Men kan eveneens vragen waarom jongeren onder de achttien niet mogen deelnemen.

In Vlaanderen is er geen consensus over stemrecht voor vreemdelingen. Dit is een objectief gegeven. Stel echter dat er zich een probleem voordoet dat iedereen raakt die aan het leven van de lokale gemeenschap deelneemt. Zou het dan geen goed experiment zijn om alle leden van die gemeenschap te laten participeren aan het referendum ? Uiteindelijk neemt de gemeenteraad de beslissing, tenminste als het referendum niet bindend is. Zou men op dit domein niet kunnen experimenteren en conclusies trekken ?

Een referendum heeft alleen zin als het is ingebed in het verenigingsleven. De mensen die hun verantwoordelijkheid opnemen in de lokale gemeenschap en in de maatschappij, hebben een belangrijke rol te spelen. Anders dreigt het referendum het instrument bij uitstek te worden van politieke partijen of individuen die alleen maar aan hun eigenbelang denken. Dit is zeer gevaarlijk.

De voorzitter : De heer Demeulenaere heeft het woord.

De heer Julien Demeulenaere : In de gemeentewet staat dat het gemeentebestuur minstens een maand voor de dag van de raadpleging een brochure ter beschikking moet stellen waarin de raadpleging objectief wordt uiteengezet. Mijnheer de minister, zal u dit ook voorleggen aan uw adviescommissie ?

Minister Leo Peeters : Dit is niet de bedoeling. Het is voorgeschreven door de wet. Op de meeste plaatsen waar men een referendum heeft gehouden, is dit ook gebeurd. Wat is een objectieve voorlichting ? Het is niet mijn taak of de taak van de adviescommissie om daarover te oordelen.

De heer Taylor heeft een goede conclusie getrokken over de participatie van andere bevolkingsgroepen. De wet legt wel bepaalde beperkingen op, maar toch biedt dit kansen. Een referendum biedt aan andere bevolkingsgroepen de gelegenheid om te participeren aan de besluitvorming. We moeten deze mogelijkheid zeker onderzoeken.

De heer John Taylor : Politieke partijen hoeven geen voorlichters te worden. Als gemeentebesturen en oppositie het publiek voorlichten, dan is dat altijd voor een deel met het oog op hun eigen belangen. De vraag van de heer Demeulenaere is terecht. Moet men geen voorlichtingsinstrument zoeken ? Ik ben er geen enthousiast voorstander van om inspraakorganen op dat vlak uitvoerige bevoegdheden toe te kennen, maar men moet hun geven wat hun toekomt. Kunnen mensen die hun verantwoordelijkheid in de maatschappij willen opnemen, garanties krijgen dat hun intentie niet in een zaak van individueel belang uitmondt ?

De voorzitter : De heer Vermeiren heeft het woord.

De heer Francis Vermeiren : Ik wil verduidelijken wat ik daarnet zei. De minister maakte gewag van overleg met het federaal bestuursniveau. Ik verwijs naar de adviezen van de werkgroep-Langendries. In artikel 3, dat handelt over artikel 318 bis, staat : 'Elke inwoner van de gemeente, zonder onder-

Vermeiren

scheid in nationaliteit, die sinds zes maanden zijn woonplaats heeft in de gemeente en een onbeperkt verblijfsrecht geniet, kan, indien hij de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, om een volksraadpleging verzoeken. Hij moet tevens worden uitgenodigd om aan elke volksraadpleging deel te nemen.'

Dit is ondertekend door de meerderheidspartijen, en zelfs door de heer Michel. Deze tekst dateert uit 1996. De ondertekenaars hebben blijkbaar niet de tijd of de meerderheid gevonden om dit vandaag goed te keuren.

De voorzitter : Hiermee zijn we aan het einde gekomen van dit boeiend gesprek, dat de inhoud van een interpellatie ver oversteeg. Mijnheer de minister, we verwachten dat dit niet het eindpunt is van de discussie. We hopen de kans te krijgen om samen met u deze adviescommissie te horen.

Met redenen omklede moties

De voorzitter : Door de heren Vermeiren en Demeulenaere en door de heren Dewinter en Verougstraete en door de heren De Loor en Taylor werden tot besluit van deze interpellatie met redenen omklede moties aangekondigd. Ze moeten uiterlijk 24 uur na de sluiting van de vergadering zijn ingediend.

Het parlement zal zich daarover tijdens een volgende plenaire vergadering uitspreken.

Het incident is gesloten.

– *De vergadering wordt gesloten om 12.16 uur.*
